

24.3.2025

HE 13/2025 vp

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
mmv@eduskunta.fi

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koske- vaksi lainsäädännöksi

Keski-Suomen liitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion aluehallintouudistuksesta.

Tiivistelmä päähuomioista

Aluekehittämisen näkökulmasta valtion aluehallinnon uudistus on merkittävä. Uudistuksen tavoitteet lupa- ja valvontakäytäntöjen yhtenäistämiseksi, lupaprosessien sujuvoittamiseksi sekä alueiden elinvoimaa edistäväksi valtion aluehallinnoksi ovat myönteiset. Tavoitteiden saavuttaminen julkisten menojen leikkausten rinnalla edellyttää erittäin taitavaa muutosjohtamista ja tiivistä sidosryhmäyhteistyötä.

Kehittämisen pääperiaatteina ovat monialaisuus ja poikkihallinnollisuus. Monialaisuus uudistuksessa toteutuu, mutta poikkihallinnollisuus ei. Sekä lupa- ja valvontaviraston että elinvoimakeskusten johtamisjärjestelmä jatkavat siilomaisen hallinnon rakenteita, mikä väistämättä näkyy asiakkaille ja sidosryhmille palveluiden laadussa, nopeudessa ja johdonmukaisuudessa.

Esityksen lähtökohtana on, että valtion ja kuntien väliseen tehtäväjakoön ei tule muutoksia. Esityksessä on kohtia, jotka hämärtävät aluekehittämistä vastuun rajapintaa sekä kuntien ja maakuntien liittojen roolia. Elinvoimakeskusten roolin tulee vastata nykyisten ELY-keskusten roolia hoitamalla valtion toimeenpano- ja kehittämistehtäviä elinvoiman vahvistamisessa ja edistämässä. Maakunnan liitto on jatkossakin selkeästi aluekehitysviranomainen alueellaan.

Varautumisen suunnittelun ja yhteensovittamisen alueellisuudesta ja poikkihallinnollisuudesta tulee huolehtia säädöstasolla.

Lupa- ja valvontavirasto

Lupa- ja valvontavirasto on valtakunnallinen virasto, mikä merkitsee valtion aluehallinnon merkittävää supistumista. Viraston toiminta organisoidaan hyvinvointialueiden yhteistyöalueiden perusteella, jolloin Keski-Suomi siirtyy aluejaossa Länsi- ja Sisä-Suomesta Itä-Suomeen. Yhteistyöalueittaisen organisoitumisen vaikutuksien arviointi on tässä vaiheessa hankalaa. Valtionhallinnon aluejakojen yhteneväisyys suhteessa kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyörakenteisiin on kuitenkin myönteinen lähtökohta.

Lupien myöntämisen ja valvomisen kokoaminen samaan organisaatioon on erinomainen muutos. Muutoksella voi olla suotuisa vaikutus erityislainsäädännön tulkinta- ja soveltamiskäytännön

yhdenmukaistamiseen ja pidemmällä aikavälillä myös muutoksenhakutarpeita vähentävä vaikutus. Valtakunnallisena organisaationa virastolla on myös parempi kyky huolehtia yritysten kilpailuneutra-liteetista koko Suomessa.

Virastoa ohjaa kahdeksan ministeriötä. Uusi organisoituminen merkitsevät sekä merkittävää vallan keskittymistä valtakunnalliselle tasolle että alueellisen yhteyden heikkenemistä erityisesti viraston strategisessa päätöksenteossa. Malli voi pahimmillaan johtaa laillisuusyhteiskunnan heikkenemi-seen, kun päätöksenteko keskittyy harvojen valtaan. Etäällä olevien ja hyvin erilaisia aluekehittämi-sen kysymyksiä ratkovieen alueiden mahdollisuudet saada äänensä kuuluviin kapenevat. Huomatta-vana riskinä on valtion hallinnon työpaikkojen keskittyminen ns. kasvukolmioon, kun henkilöstöre-surseja viraston ensimmäisten toimintavuosien aikana ohjataan ensi sijassa valtakunnallisesta nä-kökulmasta.

Suurimmat vaikeudet palveluiden toimivuudessa ovat Etelä-Suomen aluehallintovirastolla. Resurs-sien uudelleen suuntaaminen tulee johtamaan palveluiden heikkenemiseen ja käsittelyaikojen pi-dentymiseen muualla Suomessa. Hankalaksi osoittautuneiden julkisen sektorin moniorganisaat-iofuusion rinnalla toteutettavat talouden säästöt johtavat siihen, että yhden luukun periaatetta ja palveluiden sujuvuutta ei saavuteta tällä vuosikymmenellä. Lain perusteluissa liioitellaankin muutok-sen etuja ja hyötyjä kuten meneillään olevassa hyvinvointialueiden muutosprosessista on hyvin ha-vaittavissa. Tulostavoitteiden asettamisessa on syytä huomioida se, että aluehallintovirastot ovat jo tähänkin saakka antaneet toisilleen virka-apua resurssitarpeen mukaan.

Suomi on pitkäkestoisessa epävarmuuden tilassa. Eryistä huolellisuutta organisaatiofuusiossa ja toimialueiden uudelleenjärjestelyissä on kiinnitettävä niihin tehtäviin, joilla on välitön vaikutus häiriö- tai poikkeusolosuhteissa. Esimerkiksi alueellisen varautumisen yhteistyön toimivuus tai alueelli-sen valmiustoimikunnan todellinen toimintakyky ei säädöksistä selviä. Yllättävissä tilanteissa varau-tumisen on toimittava kunta-, maakunta- ja yhteistyöalueen tasolla viivytyksettä, saumattomasti ja poikkihallinnollisesti. Säädösten tasolla varautumisen alueellisuudesta ja poikkihallinnollisuudesta ei huolehdita lainkaan.

On ensiarvoisen tärkeää, että alueellisen kokonaisturvallisuuden malli ja yhteistyörakenne on ole-massa kaikissa Suomen maakunnissa. Yhteistyömallin rakenne ja toimintatapa on perusteltua olla joustavasti määriteltävissä – kunkin maakunnan näköiseksi. Koska alueellinen varautuminen jää aluehallintouudistuksen säädöksissä vajavaiseksi, toivottavasti käynnissä oleva valtionvarainministe-riön ja sisäministeriön yhteinen selvityshanke löytää toimivan mallin ja ehdotuksen säädösperus-taksi.

Elinvoimakeskukset sekä kehittämis- ja hallintokeskus

Esityksen lähtökohtana on, että valtion ja kuntien väliseen tehtäväjako on ei tule muutoksia. Peri-aate on selkeä, mutta sitä ei esityksessä täysin noudateta. Lakiehdotuksessa on kohtia, jotka pyrki-vät hämärtämään aluekehittämistä vastuun rajapintaa sekä kuntien ja maakuntien liittojen roolia elin-voiman, aluekehittämisen, kulttuurin ja sivistyksen tehtävissä.

Elinvoimakeskukset toimivat valtion aluehallintoviranomaisina valtion, kuntien, työllisyysalueiden ja hyvinvointialueiden vastuulle yhteisesti kuuluvassa aluehallinnon viranomaiskokonaisuudessa. Maa-kuntien liitot vastaavat aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta alueellaan. Tämän on oltava ehdoton, periaatteellinen lähtökohta valtion aluehallintoa koskevassa lainsäädännössä. Tehtäviä tu-lee selkeyttää niin, että elinvoimakeskusten rooli vastaa ELY-keskusten roolia ja että ne hoitavat

valtion toimeenpano- ja kehittämistehtäviä elinvoiman vahvistamisessa ja edistämisessä. Lainsäädännössä tulisi selvästi todeta maakuntaohjelmien yksiselitteinen ohjausvaikutus alueella toimiviin viranomaisiin. Elinvoimakeskuksen tulee sitoutua maakuntaohjelman tavoitteisiin ja toteutukseen.

Kymmenen elinvoimakeskuksen toimialueet muodostetaan nykyisten täyden palvelun ELY-keskusten pohjalta. Keski-Suomi jatkaa omana toimialueenaan. Toimialuejako on perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Elinvoimakeskusten toiminta- ja tulostavoitteita asetettaessa on otettava huomioon, että fuusioiden hyödyt ovat saatavissa vain niissä keskuksissa, joissa yhdistetään ELY-keskuksia.

Valtakunnallisesti keskitettäviä tehtäviä on lakiesityksen mukaan elinvoimakeskuksilla runsaasti. Tämä heikentää elinvoimakeskusten luonnetta ja toimintakykyä olla aidosti monialainen yksikkö toimialueellaan. Tehtävien keskittämistä tulisi jatkossa tehdä vain painavin perustein ja säädetyksi.

Elinvoimakeskuksen johtamisjärjestelmä jatkaa ministeriöiden putkiohjausta ja siilomaisen hallinnon rakennetta, mikä väistämättä näkyy asiakkaille ja sidosryhmille palveluiden laadussa, nopeudessa ja johdonmukaisuudessa. Henkilöstöä koskevana erityisenä huolena on, kuinka ympäristö- ja luonto-tehtävien laadullinen ja määrällinen osaaminen voidaan elinvoimakeskuksissa varmistaa. Esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointien (YVA) ohjaaminen ja niiden hyväksyminen kulkevat tiiviisti käsi kädessä elinkeinoelämän investointi- ja kehittämishankkeiden kanssa, jolloin läsnäolo ja aluetuntemus korostuvat. Keski-Suomen tuuli- ja aurinkovoimahankkeet eivät voi edetä ilman toimivaa ja läheistä yhteistyötä YVA-viranomaisten kanssa. Kuntakaavoituksen ja rakentamistoimen edistäminen edellyttää samalla tavoin tiivistä vuorovaikutusta, aluetuntemusta ja läsnäoloa.

Elinvoimakeskusten tehtäväksi on määritelty Euroopan Unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanotehtävät. Nykyiset RR-ELY-keskusten toimialueet ovat liian suuret, jotta ne voisivat toimia alue- ja asiakaslähtöisesti. Seuraavan ohjelmakauden alussa EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen rahoitustehtävät tulisi siirtää elinvoimakeskuksille niin, että jokainen keskus vastaisi omista rahoituspäätöksistään kuten tähän saakka maaseuturahoituksessa.

Lisätietoja lausunnosta antaa aluekehitysjohtaja Pirjo Peräaho, pirjo.peraaho@keskisuomi.fi, 040 591 0760.

KESKI-SUOMEN LIITTO

Pekka Hokkanen
maakuntajohtaja